

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
The Journal of Social Sciences Institute
Sayı/Issue:35 – Sayfa / Page: 35
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 10.06.2017 Kabul/Accepted:18.08.2017

**ÖĞRENCİLERİN KARIYER SEÇİMLERİNDE
AİLE VE SOSYAL MEDYANIN ETKİSİNİN İNCELENMESİ
(BİR ODAK GRUP ÇALIŞMASI)**

**THE EXAMINATION OF THE EFFECTS OF FAMILY AND
SOCIAL MEDIA ON STUDENTS' CAREER CHOICES
(A FOCUS GROUP WORK)**

Doç. Dr. Fuat TANHAN
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi,
YYÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü
fuad65@gmail.com

Ümmühan YILMAZ
Sınıf Öğretmeni
YYÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

Öz

Bu çalışmanın amacı, 12. sınıf öğrencilerinin kariyer seçimlerinde aile ve sosyal medyanın etkisini tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden odak grup çalışma tekniğine uygun tasarlanmıştır. Odak grup görüşmeleri, izin veren ve ürkütücü olmayan bir ortamda belli bir konuya ilişkin algıları öğrenmek, amacı ile dikkatlice planlanmış tartışmalardır. Bu araştırma Van İlinin Edremit İlçesindeki 12.sınıf 10 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik, kültürel özellikler gibi özellikleri dikkate alınarak basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Katılımcı araştırma hakkında kendilerinin bilgilendirilmesi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu kariyer seçimi yaparken ailelerin hayalindeki mesleklere yönlendirildikleri gözlemlenmiştir. Öğrencilerin kariyer seçimi kararlarında etkili olan faktörler sırasıyla; ailenin hayalindeki meslek, ailenin eğitim düzeyi, sosyal medya ve anne-babanın mesleği olarak

belirlenmiştir. Öğrencilerin kararlarını verirken aileden özellikle babanın kararları etkili olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kariyer seçimi, karar verme, aile, sosyal medya, nitel araştırma

Abstract

The aim this study is to identify the effect of family and social media on career choice. In accordance with this purpose, the study is designed in focus group among the qualitative research methods. Focus group discussions are carefully planned discussions with the aim of learning perceptions of a particular subject in a non-frightening environment. This study is carried out with the participation of ten 12th students in Edremit district of Van province. Participants are selected by simpler and omsampling method by taking in the account of their age, gender, socio-economic and cultural characteristics. The participant was informed about the research. As a result of there search, it was observed that most of the students were directed to the professions in their family's dreams while they are choosing career. The factors that affect career choice decisions are respectively: the profession in family's dream, eductaional level of the family, social media and profession of the parents. It was seen that decisions of the family, especially father, were effective while the students are deciding.

Keywords: Careerchoice, to decide, family, social media, Qualitative research

1.Giriş

Meslek, “belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iştir” (TDK, 2014). İnsan hayatının en önemli dönüm noktalarından birisi olan meslek seçimi insan yaşam biçiminin de seçilmesi demektir (Altun, 2000;Yanikkerem ve ark. 2004) .Kişilerin kendilerini en iyi şekilde ifade edebilecekleri, hayat boyu uğraşmaktan sıkılmayacakları ve kişilik yapılarına en uygun mesleğe yönelmeleri doğru bir karar olacak ve böylece hem kişisel hem de toplumsal açıdan önemli kazanımlar elde edilecektir. Kariyer gelişim sürecinin başlangıç noktası olan meslek seçimi, bireylerin hayatında önemli bir yer teşkil etmektedir. Kişilerin meslek seçiminde aile ve sosyal medyanın önemli ölçüde etkili olduğu gözlemlenmiştir. İdeal meslek seçimi için özellikle iş sahalarının analizi, ilgili sektörün avantaj ve dezavantajları hakkında bilgi sahibi olma, sektörde çalışanların mesleki deneyimlerini öğrenme ve mesleğin kişiye uygunluğunu tespit etme gibi unsurların dikkate alınması ve kariyer planlaması yapılması gerekmektedir. Ancak öğrencilerin bu fırsatları değerlendirmeden

ailenin ya da sosyal medyanın etkisi ile seçim yapmaları daha sıklıktaadır.

Son yıllarda eğitim alanında yapılan yenilikler kapsamında birçok ülke kariyer eğitiminin önemini vurgulayan bazı düzenlemeler yapmıştır. Bir kısım Asya ve birçok Avrupa ülkesinde kariyer eğitime yönelik çeşitli bakış açıları getirilmiş ve kültürlerine uygun olanları benimsenmiştir. Kariyer seçimi sürecinin akademik başarının değerlendirilmesinde olduğu gibi sonuçlarına göre sürekli olarak yenilenen ve değiştirilen dinamik bir süreç olduğu vurgulanmıştır.(Rojewski ve Kim, 2003). Ne var ki, Türkiye'nin de aralarında olduğu birçok ülkede ise öğrencilere yönelik herhangi bir kariyer eğitimi programı uygulanmamaktadır.

Kariyer seçimi ve olası bir karara varma beklentisi çoğu zaman belirsizlik içeren karmaşık bir süreçtir. Belirsizliğin nedeni, bireyin hayatını bütünüyle etkileyecek olan meslek seçimini içsel ve dışsal faktörlere bağlı olarak seçmek zorunda olmasıdır. Birey bu süreçte olası bazı senaryolar kurar, geleceğe yönelik planlar yapar ve hatta gelecekte bütün bu belirsizliğin azaldığını veya yok olduğunu düşler. Öte yandan bu süreci karmaşıklaştıran ise, bireyin son karara varmadan önce dikkate almak zorunda olduğu ailesinin düşüncesi, isteği, hayali ve birde sosyal medyada kendiyile özdeşleştirdiği kariyerler gibi faktörlerin olmasıdır. Karar sürecini yaşayan birey bütün bu faktörleri varlığının ve bunların nasıl analiz edilmesi gerektiğinin farkında olabilir veya olmayabilir. Ayrıca son kararını vereceği zaman bu faktörleri eleme veya aralarında bir denge kurabilme kapasitesine de sahip olmayabilir. Bu durumda kariyer seçimi sürecini son derece karmaşık ve öğrenilmesi gereken bir süreç haline getirmektedir.(Athanasou, 2003).

2.Yöntem

Bu çalışmada 12.sınıf öğrencilerinin kariyer ve meslek seçimi sürecinde, ailenin ve sosyal medyanın belirleyici olup olmadığının saptanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden odak grup tekniği ile tasarlanmıştır. Odak grup görüşmelerinin amacı, belirlenen bir konu hakkında katılımcıların bakış açılarına, yaşantılarına, ilgilerine, deneyimlerine, eğilimlerine, düşüncelerine, algılarına, duygularına, tutum ve alışkanlıklarına dair derinlemesine, detaylı ve çok boyutlu nitel bilgi edinmektir (Stewart ve Shamdasani, 1990; Kitzinger, 1994, 1995; Krueger, 1994; Gibbs, 1997; Bowling, 2002).

3.Çalışma Grubu

Bu araştırma Van İlinin Edremit İlçesindeki 12.sınıf 10 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu 5 kadın (%50) ve 5 erkek (%50) katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılar yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik, kültürel özellikler gibi özellikleri dikkate alınarak basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Katılımcı araştırma hakkında kendilerinin bilgilendirilmesi ile gerçekleştirilmiştir.

4.Veri Toplama Aracı

Nitel araştırma tekniklerine dayanan bu çalışmada odak (focus) grup görüşmesi tekniği kullanılmıştır. Çalışmada iki ayrı kameradan 1saat 15 dk boyunca kamera ile çekim yapılmak sureti ile veriler toplanmıştır. Görüşme ise her sınıfta tüm öğrencilerin toplantı salonunda bir araya getirilerek bir moderatör eşliğinde gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmesi 90 dakikayı geçmemiştir. Odak grup görüşmesine 10 öğrenci katılmıştır. Katılımcılara aşağıdaki sorular yöneltilmiştir:

- ‘Kariyer’ kelimesi size neyi çağırıyor?
- Kariyer seçimi yaparken kararınızı ne etkiliyor?
- Anne ve babanızın hayalindeki meslek sizi etkiliyor mu ? Nasıl
- Ailenizin eğitim düzeyi sizin seçimlerinizde etkili mi? Bu konu ile ilgili neler söyleyebiliriz?
- Ailenizin mesleklere karşı ön yargısı kariyer seçiminde etkili mi?
- Günümüzde kariyer tercihi yaparken sosyal medya araçlarının öğrencilere bir etkisi var mı?
- Tüm konuşmalarımızı gözden geçirecek olsak kariyer seçimini yaparken öğrenciler en çok aile mi yoksa sosyal medyanın etkisinde mi kalıyor?

5.Verilerin Toplanması

Araştırmada odak grup teknikleri kullanılmıştır. Öncelikle, çocuklara daha rahat iletişim kurabilmeleri için ve demografik bilgilerini de ortaya çıkaran giriş soruları sorulmuştur.(Creswell, 1998, s.131). “Annenin mesleği nedir?, nasıl bir evde oturuyorsun? ve kaç kardeşin var?” v.b şeklindeki sorular bunlara örnek olarak gösterilebilir. Odak grup çalışmasında bir yardımcı araştırmacı kullanılarak katılımcıların olası düzensizliği engellenmiştir. Isınma çalışmalarından sonra “Kariyer denilince aklınıza ne geliyor?” sorusu öğrencilere yöneltilerek görüşme başlatılmıştır.

6. Verilerin Analizi

Bu çalışmada odak grup görüşmesi tekniğinden yararlanılmıştır. Toplanan veriler *eleştirel yorumlayıcı analiz* (Hatch, 2002, s.179-191) tekniklerinin birlikte kullanılması ile çözümlenmiştir. Eleştirel analiz tekniği eleştirel kurama dayandırılmaktadır (Creswell, 1998, s.80-83). Creswell'e göre eleştirel kuramın ana teması, araştırmacıların sosyal durumlarını (güç, sosyal ayrıcalık, baskı, ırk, cinsiyet, sınıf) yorumlayarak kendi çıkarımlarını yapmalarıdır. Merriam (1998, s.155-197) nitel analizi verilerin parçalanarak ve çözümlenerek anlamlandırılması olarak tanımlar. Özellikle nitel çalışmalarda veri analizi karmaşık ve zordur. Nitel araştırmalarda çok çeşitli analiz tekniklerinin bulunması araştırmacıları analiz konusunda bazen yanılgıya düşürebilmektedir.

7. Bulgular

Odak grup çalışmaları sırasında oluşturulan sorular doğrultusunda 10 öğrenci katılımlı çalışmada elde edilen bilgilerden esinlenerek, ifadeler yeniden gözden geçirilmiş ve aşağıda verildiği şekliyle son haline getirilmiştir.

S1: ‘Kariyer’ denilince aklınıza gelen şey nedir?

	KATILIMCI	İFADE	KE%	KK%
EKONOMİ	KE4	Para	%40	%10
	KK1	İyi Yaşam		
	KE8	Güç		
	KE10	Maddi imkan		
	KE5	Herşeye sahip olmak		
STATÜ	KK2	Meslek	%10	%20
	KK3	Makam		
	KE9	İyi bir iş		
MESLEKİ VE RUHSAL	KK7	Mutluluk	-----	%20
	KK6	Başarı		

*KK: Kadın Katılımcı

*KE: Erkek Katılımcı

Kariyer kelimesi tüm katılımcılarda farklı algılanmaktadır. Soru yöneltildikten sonra ilk cevap KE4'ten ‘ben para için kariyer yapmak istiyorum.’ şeklinde gelirken KK1'den ‘iyi yaşam’, KE8 ‘den ‘kariyerli insan güçlü olur’, KE10 ‘maddi imkanların iyi olması’, KE5 ‘ten ‘kariyerli insan her şeye sahip olan insandır’ cevapları alınmıştır.

Aynı şekilde KK2 ‘kariyer bence meslektir.’ derken KK3 ‘kariyer bence makamdır,’ diye cevaplamıştır. Ne kadar kariyer yaparsa o kadar üst makamda olur.’ derken KE9’da ‘Bana göre kariyer iyi bir iş demektir.’ demiştir. Son olarak KK7 ‘kariyer eşittir mutluluktur.’ diye cevap verirken KK6 da ‘kariyer bana göre başarı demektir.’ diye cevap vermiştir.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi genel olarak kariyer kelimesi 10 katılımcıdan 5’inde (%50) ekonomi, 3’ünde (%30) statü, 2 katılımcıda ise (%20) mesleki ve ruhsal kelimeleri ile ilgili ifadeleri çağrıştırmıştır. Ancak kadın ve erkek katılımcıların düşünceleri ayrı ayrı değerlendirildiğinde kariyer kelimesi 5 erkek katılımcıdan 4’ünde (%40) ekonomiyi çağrıştırmakla 5 kadın katılımcıdan sadece 1’inde (%10) çağrıştırmaktadır. Statü alanında ise erkek katılımcıların 1’i (%10), kadın katılımcıların 2’si (%20) cevap vermiştir. Son olarak Mesleki ve ruhsal alanda ise erkek katılımcılara bir şey çağrıştırmazken kadın katılımcıların 2’sinde (%20) çağrışım yapmıştır.

Görüldüğü üzere bireysel kariyer planlamasında etkili olan ‘kariyer’ kelimesi için birçok farklı algı mevcuttur. ‘Kariyer’ kavramı bu çalışmada ekonomi, statü ve mesleki-ruhsal alanında birey ve iş eşleştirilmesine odaklanmaktadır. Bunun nedeni, katılımcıların algısında kariyerin diğer alanlarda etkisi ve esasen bu etkinin devam ediyor olmasıdır.

S2: Kariyer seçiminizi yaparken kararınızı ne etkiliyor?

KATILIMCI	İFADE	KE%	KK%
KK3	AİLE	%20	%30
KK6			
KK7			
KE8			
KE9			
KK1	SOSYAL MEDYA	%30	%10
KE4			
KE10			
KE5			
KK2	KİŞİSEL HEDEFLER	-----	%10

*KK: Kadın Katılımcı

*KE: Erkek Katılımcı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi katılımcılar başta aile olmak üzere sosyal medyadan oldukça etkilenmektedirler. Kariyer seçimlerinde 10 katılımcıdan 5’i (%50) aileden, 4’ü sosyal medyadan

(%40) etkilenirken, 1 katılımcı da hedefi dışında hiçbir şeyden etkilenmediğini ifade etmiştir. Ancak katılımcıların cinsiyetleri göz önüne alındığında kariyer seçimlerinde kadın katılımcıların 3'ü(%30) en çok aileden etkilenirken, erkek katılımcıların 3'ü (%30) en çok sosyal medyadan etkilenmiştir. Araştırmada, cinsiyet ile kariyer seçimi arasında önemli bir farklılık olduğu da gözlemlenmiştir. Kariyer seçimlerinde etkili olan faktörlerin, belirli demografik özelliklere göre farklılık gösterdikleri ve böylece öğrencilerin kariyer seçimlerine ilişkin bir profilin ortaya çıktığı saptanmıştır.

S3: Anne ve babanızın hayalindeki meslek sizi etkiliyor mu? Nasıl ?

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi katılımcı KE5 ifadesinde 'babam imam olmamı istiyor.' demekte iken bir başka katılımcı KK3 ise 'Sağlık Meslek lisesine gitmek istiyordum ama ailemin isteği ile Anadolu Lisesi'ne yazıldım şimdide hayallerindeki öğretmenlik mesleğini seçmemi istiyorlar.KK2 ise 'bana şimdiye kadar hiçbir baskıda bulunmadılar. Hangi meslekte mutlu olacağımı düşünüyorsan o mesleği tercih et diyorlar.' demektedir. Aynı şekilde KK1 de 'ailemiz üzerimizde baskı yapmıyor ve seçimi bize bırakıyor ama gönüllerinde yatan başka meslekler de var ve bunu hissediyoruz tabiki.'dedi. Bir diğer katılımcı KE4 ise 'pilot olmak istiyorum fakat ailem hayallerindeki meslek olan doktorluğu tercih etmemi istiyorlar.' ifadesini kullanırken aynı şekilde KE8,KE9,KE10 da ailelerinin hayali olan öğretmenlik ya da doktorluk mesleğini seçmeleri konusunda ısrar ettiklerini ifade ettiler.KK6 ise 'ailem hemşire olmamı istiyor oysa ben iğneden bile çok korkarım demiştir. Son olarak KK7 de aynı şekilde 'Van Ticaret Odası başkanı olmak istiyorum ama ailem bana bu konuda destek olmayacaklarını eğer bir meslek sahibi olacaksam ya öğretmen yada doktorluk mesleğini seçmemi söylediler.

Yapılan çalışmada görüldüğü gibi 10 katılımcının 8'i (%80) kariyer ve meslek seçimi yaparken ailelerinin yönlendirme yaptıkları ifade ederken,2 katılımcı (%20) ise kararın kendilerine bırakıldığını ifade etmişlerdir,

Bu çalışmanın sonucunda görüldüğü gibi anne - babanın çocuğunun geleceği ile ilgili bazen farkında olarak ya da olmayarak çocuklarını belli bir mesleğe doğru yönlendirme yaptıkları saptanmıştır. Bu meslekler araştırma grubundaki öğrencilerin anne ya da babalarının arzularıyla giremediği, çocuğu için uygun gördüğü mesleklerdir. Öte yandan çocuklarda öncelikle anne babalarına danışmakta, eğitsel planlarına kendileri karar verdikleri zaman genellikle yetenekleri, ilgileri gibi kişisel özelliklerinin seçecekleri

mesleğe uygun olup olmadığını değerlendirmeden ve iş dünyasını yeterince tanımadan bir mesleki karar verdikleri ortaya çıkmıştır. Aile gücünün devamını getirme, hayalleri gerçekleştirme, çabalarının boşa gitmediğini görme, onun için yaptıklarını görme, onu görmek istediği gibi görme, kendi gücüyle kıyaslama kendi devamını görme, hayatta bir dayanağı olmalı, onun hayat pratiğinde başarılı görme, kişi ve aile ölçeğinde gurur duyma gibi özel beklentiler nedeniyle özel beklentiler öğrencilerin kararlarını etkilemektedir. Önemli olan seçilmek istenen mesleğin ne kadar zeka ve ne kadar çalışma azmi gerektirdiğinin birey tarafından bilinmesidir.(Hürriyet Gazetesi,1999)

S4: Ailenizin eğitim düzeyi sizin seçimlerinizde etkili mi? Bu konu ile ilgili neler söyleyebiliriz?

Yapılan çalışmada KE5 ‘Etkili tabi. Mesela benim ailemin hiç eğitim durumu yok. Babamın bildiği tek meslek imamlık o yüzden sadece imam olmamı istiyor.’ şeklinde cevap verdi.KE9 ise ‘Anne ve babamın okuma yazması hiç yok mesela televizyonda doktor gördüğünde keşke bu adam benim oğlum olsa diye sesli şekilde hayal ediyor. Oysa doktorluk mesleğinin nasıl olacağını ve beni nasıl yönlendireceğini hiç bilmiyor sadece istiyor.’dedi.KK2 ve KE10 ise babalarının üniversite mezunu olduklarını meslek yönlendirmesinden ziyade başarılı olmaları için onlara her imkanı sunduklarını belirttiler. Ancak KK1 ‘annemin ve babamın eğitim düzeni bilmiyorum. Bana baskıda kurmuyor ama mesleki yönlendirmede yapmıyorlar.’ demekte iken KK3,KE4,KE6,KE7,KE8 ise ailelerinin sadece istedikleri meslek için baskı kurduklarını ancak yönlendirme ve imkan sağlamadıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmaya göre 10 katılımcının 1’i (%10) eğitim düzeyinin meslek seçiminde etkili olup olmadığına çekimser kalırken 2 katılımcının (%20) ailelerinin eğitim düzeyinden olumlu yönde etkilenirken 7 katılımcının da (%70) olumsuz yönde etkilendiği saptanmıştır.

Bu çalışmada kariyer ve meslek seçiminde anne-babanın öğretim düzeyi ile öğrencinin uygun mesleğe yönlendirilmesi arasında çok yakın bir ilişki vardır. Tahsilli anne-babaların, çocuklarındaki başarı güdüsünü harekete geçirmekte daha üstün oldukları görülmektedir. Bu çalışmadaki öğrencilerimizin de ailelerinin eğitim düzeyi ve yaşadıkları çevre öğrencileri olumsuz olarak etkilemektedir. Eğitim düzeyi düşük olan ailelerin meslekleri sadece gözlem yaparak öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin göz ardı edildiği gözlemlenmiştir. Birey tercih edeceği mesleğin gerektirdiği yeteneğe ve ilgiye sahip olup olmadığı konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olmadan karar

verebilir.(Kuzgun,1986,s-150)Bu durumda katılımcıları olumsuz yönde etkilemektedir.

S5:Ailenizin mesleklere karşı ön yargısı kariyer seçiminizde etkili mi ?

Yapılan bu çalışmada KK1 ‘ben sanatçı olmak istiyorum ama aileme böyle bir şeyi diyemem bunu tabiki de kabul etmezler’ dedi ve aynı şekilde KK3 e sorulan ‘modacı olmayı düşünür müsün?’ sorusuna cevabı ‘ailem izin vermez o tarz meslekleri sevmez.’ dedi. KE8 ‘arkadaşlarım sesimin çok güzel olduğunu söylüyor ancak sanatçı olmakla ilgili ailemin ön yargısını bildiğim için bu mesleğin hayalini bile kuramıyorum.’dedi.KK2 ise ‘benim ailemin hiçbir mesleğe ön yargısı olduğunu duymadım. Zaten benimde hiçbir mesleğe karşı ön yargım yoktur’ diye ifade etmiştir. Diğer katılımcılardan KE4,KE5,Kk6,KK7 de ailelerinin meslek ön yargılarının bulunduğunu söylerken KE9 ve KE10 katılımcılarının ailelerinin ön yargısının olup olmadığı konusunda bilgi sahibi olmadıklarını söylemişlerdir.

Bu çalışmada görüldüğü gibi ailelerin mesleğe olan ön yargıları 10 katılımcıdan 7’sini(%70) meslek seçiminde olumsuz olarak etkilerken 2 katılımcı(%20) böyle bir durumla karşı kaşıya kalmamıştır.1 katılımcı (%10) ise bu konuda çekimser kalmıştır. Sonuç olarak bu çalışmada ailelerde çok erkenden çocuklara bazı mesleklerin önemli ve itibarlı, bazılarının önemsiz ve değersiz olduğu söylendiği saptanmıştır. Bu durumda aile içinde bazı meslekler hakkında ön yargı oluştuğu görülmüştür. Böylece aile, dolaylı bir biçimde öğrencilerin meslek tercihini etkilemiştir. Sözü geçen bu aileler birey-meslek uygunluğunu göz önünde bulundurmadığından dolayı ne öğrencinin başarısı düşünülür ne de mutluluğu. Burada önemli olan ailenin isteklerinin gerçekleşmesi, ailenin yapmış olduğu meslek seçiminin genç tarafından benimsenmesidir.

S6: Günümüzde kariyer tercihi yaparken sosyal medya araçlarının siz öğrencilere bir etkisi var mı?

Yapılan bu çalışmada katılımcılardan KK2 ‘hiçbir sosyal medya hesabım bulunmuyor ve hiç ilgilenmiyorum dolayısıyla sosyal medya araçları beni etkilemiyor’dedi.KK1 ise’sosyal medyadan ve oradaki kişilerden, yaptıkları işlerden ben çok etkileniyorum sürekli takip ediyorum.’dedi. Aynı şekilde KE4 ‘facebook hesabımda uçak ile ilgili tüm grupları takip ediyorum ve diğer sosyal medya araçlarından da sürekli uçuş videoları izliyorum. Bunları izledikçe mesleğime ulaşmak için daha çok çalışıyorum.’ derken KE10 ve KE5

ise hayallerindeki meslek gruplarını sürekli sosyal medyadan takip ettiklerini ve bundan heyecan duyduklarını belirttiler.KE8 ise ‘savaş videolarından çok etkileniyorum ve o an savaş muhabiri olmak istiyorum. Bir gün savaş muhabiri olursam sebebi sosyal medyadır.’ derken KK6 da benzer bir sebepten dolayı ‘savaş videolarını görünce yardım gönüllüsü olmayı istiyorum.’dedi.KK3 ise ‘sosyal medyadaki özellikle bayanların meslekleri dikkatimi çekiyor ve sürekli onları takip edip kendimi onlarla özdeşleştiriyorum ve ilerde kendi başıma meslek seçim imkanım olsaydı kesinlikle sosyal medyada gördüğüm meslek gruplarından birini seçerdim.KK7 VE KE9 da KK2 gibi sosyal medyayı kullanmadıklarını ve dolayısıyla meslek seçiminde bu durumdan etkilenmediklerini ifade etmişlerdir.

Yapılan çalışmada alınan cevaplara göre sosyal medyanın birçok öğrencinin alışkanlıklarını, yaşam biçimlerini, toplumsal hayata bakışlarını, meslek seçimleri için fikirlerini belirlediği görülmektedir. Sosyal medya öğrencilerin kariyer ve meslek seçimi ile ilgili bilgi birikimlerine katkı sağlamaktadır. Kişinin televizyonda ya da yeni nesil medya araçlarında gördükleri kişileri özdeşleştirdikleri gibi seçim yapacakları meslek ile ilgilide araştırma olanakları bulmaktadırlar.

Bu çalışmanın sonucuna göre 10 katılımcıdan 7’si(% 70) sosyal medyayı kullandıklarını ve kullanan tüm katılımcılarında meslek seçimi yaparken sosyal medyadan etkilendikleri gözlemlenmiştir. Aynı zamanda 3 katılımcının da (%30) sosyal medyayı kullanmadıkları ve bu sebeple de meslek seçiminde sosyal medyadan etkilenmedikleri ortaya çıkmıştır.

Meslek seçimi, bireyin yaşamında son derece önemli bir karardır çünkü meslek bireyin hayatını kazanmak için yaptığı geçici bir iş değil, belirli bir formasyonu gerektiren ilgi, bilgi ve beceri isteyen sürekli bir uğraştır. Birey meslek seçimi sırasında yetenek, ilgi ve isteklerini göz önünde tuttuğu oranda başarılı olur. Ancak, meslek seçimi daima bireyin yetenek ve ilgileri doğrultusunda yapılamamakta, sosyal medyada rastlantılar yoluyla görüp kendilerini özdeşleştirmeleri bireyin meslek seçimini etkilemektedir.

S7:Tüm konuşmalarımızı gözden geçirecek olsak kariyer seçimini yaparken öğrenciler en çok aile mi yoksa sosyal medyanın etkisinde mi kalıyor?

Bu çalışmada öğrencilere yöneltilen soruda 10 katılımcıdan 5’i (%50)aile etkisinde kaldığını söylerken 4’ü(%40) sosyal medyanın etkisinde kaldığını, 1’i (%10) ise aile veya sosyal medya etkisinde kalmadığını söylemiştir. Sonuç olarak öğrencilerin yaşamlarının

dönüm noktasını oluşturan meslek ve kariyer seçiminde Kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda değil de en çok ailelerinin etkisinde kaldıkları gözlemlenmiştir.

Bu araştırmaların sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde; öğrencilerin meslek seçimlerinde başta ailelerinin isteklerinin, hayallerinin ve eğitim düzeylerinin etkili olduğu söylenebilir. Nitekim yurtdışında ve ülkemizde lise ve üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini belirlemeyi amaçlayan araştırmaların çoğunda da anne babaların çocukların mesleki kararlarına kendi istekleri doğrultusunda yapmak istedikleri belirlenmiştir (Bacanlı,2008; Creed ve Yin, 2007; Doğan, 2010; Gati ve Saka, 2001; Gati, Krausz ve Osipow,1996; Hijazi, Tatar ve Gati, 2004).Bununla birlikte mesleki seçeneklerin ve bu seçenekleri etkileyen kriterlerin fazla olması öğrencilerin zaman zaman mesleki karar vermekte zorlanmalarına neden olmaktadır (Amir, Gati ve Kleiman, 2008; Gati, 1998; Osipow, 1999; Tinsley, 1992). Araştırma grubundaki öğrenciler kariyer ve mesleki kararlarını verirken sırasıyla babalarından, annelerinden, sosyal medya, kitap,dergi vb. yayınlardan etkilendiklerini belirtmişlerdir. Geleneksel toplumlarda anne ve babaların ailedeki rolleri karşılaştırıldığında, annelerin her zaman çocuk bakımına ve eğitimine daha fazla katıldıkları ve ilgilendikleri görülmektedirler. Ancak bu ve önceki araştırmalarda da ortaya çıktığı gibi çocukların eğitsel ve mesleki kararlar söz konusu olduğunda, babaların çocuklarını annelerine göre daha fazla etkiledikleri ya da çocukların babalarına daha fazla başvurdukları görülmektedir. Bu, Türk aile yapısında babaların, otoriter tutumlarından, çocuğun eğitim ve meslek seçimi gibi önemli kararlarda daha etkin olmalarından kaynaklanabilir.

Bu sonuçlardan ortaöğretim öğrencilerinin kariyer gelişimlerini zenginleştirmeye ve onların kendilerine uygun meslek seçimleri yapmalarına yardımcı amaçlayan ana-baba eğitimi programlarının ve ailelere yönelik grup rehberliği etkinliklerinin hazırlanmasında yararlanılabilir.

BÖLÜM III

3.1. Sonuç ve Öneriler

Meslek seçimi, bireyin yaşamında çok önemli bir olaydır. Meslek seçerken bir birey, kendine belli bir çalışma, belli bir yaşam biçimini seçmiş olur. Seçtiği bu yolda da başarısıyla kendini kanıtlamaya çalışır. Birey; yetenek, ilgi ve istekleri doğrultusunda meslek olarak seçtiği alanda başarılı, verimli ve mutlu olur. Özelliklerini göz önünde tutmadan rastgele seçim yaptığında başarısız,

verimsiz ve mutsuz olur. Bu nedenle birey, meslek seçerken kendi özellikleri ile seçeceği mesleğin nitelikleri arasında uygunluk olmasına dikkat etmelidir (Yanikkerem ve ark., 2004). Meslek sadece para kazanma aracı değildir. Meslek, her şeyden önce yetenekleri kullanma, kendini gerçekleştirme ve geliştirme yoludur. Kişi kendisine haz veren bir işi yaptığı zaman yorgunluk duymaz dolayısıyla stres denilen iş hastalığına da tutulmaz (Ünalın, 2005).Edremit Anadolu Lisesi 12.sınıf öğrencilerinin katılımıyla yapılan odak grup çalışmamızda görüldüğü gibi öğrenciler kendi isteklerinden daha çok ailelerinin kendilerine baskı yaptığı ve onların seçimlerinin doğrudan veya dolaylı olarak etkiledikleri saptanmıştır.

Bu kapsamda şu öneriler sunulmaktadır;

Öğrenciler, ilgi ve yeteneklerine göre yönlendirilmelidir. Her ortaöğretim kurumunda rehberlik bölümünün olması sağlanmalı ve olanlarında rehber öğretmen ihtiyacı karşılanmalıdır. Ortaöğretim kurumlarında rehberli bölümünün öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini belirlemeye yönelik daha hassas çalışmalı ve her öğrencinin mutlaka bu bölümle görüşmesi sağlanmalıdır.

Öğrenciler tercihlerini yaparken ailelerinin kendilerine baskı yapmaması, onların ilgi ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak, fikir alış-verişi yapıp tercihi öğrencinin kendisine bırakmalıdır. Unutmamalıdır ki ilgi ve yetenekleriyle örtüşmeyen bölümleri okuyup meslek sahibi olan binlerce kişi, ne işinden memnundur ne de hayatından. Tüm geleceği olumsuz etkilenmekte kalmayıp, Türkiye'nin geleceği açısından, üretme noktasında sıkıntılar da yaşanmaktadır.

Öğrenciler tercihlerini yaparken; tercih edecekleri bölümle ilgili araştırma yapmalı, okulunun rehberlik bölümüyle görüşmeli, ilgi ve yeteneklerini göz önünde bulundurmalı, ailesinin baskısına ya da sosyal medyada özendikleri mesleklere maruz kalmadan kendi isteklerini göz önünde tutmalı ve kulaktan dolma bilgilerle değil bilinçli bir şekilde tercih yapmalıdır.

Ailelerin, özellikle annenin eğitim ve sosyal düzeyi yükseltilmelidir.

Kaynakça

Altun, İ. (2000). Kocaeli Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin kişisel değerleri ve meslek seçimlerine etki eden faktörler. I. Uluslar arası & VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Antalya: 75- 77.

Athanasou, J.A. (2003).“Factors Influencing Job Choice”. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 3, 205-221.

Bowling, A. (2002). *Research Methods in Health: Investigating Health and Health Services*. Philadelphia, PA: Mc Graw-Hill House.

Yanık kerem, E.,Altın parmak, S. ve Karadeniz, G. (2004). Gençlerin meslek seçimini etkileyen faktörler ve benlik saygıları. *Nursing Forum Dergisi*. 7(2) :61- 62.

Rojewski, J.W. & Kim, H. (2003). "Career Choice Patterns and Behavior of Work-Bound Youth During Early Adolescence". *Journal of Career Development*, 30 (2), 89-108.

Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and search design: Choosing among five traditions*. London: Sgepublications. Critical Analysis (Anonim). İnternet'ten 22 Ağustos 2006'da

Gibbs, A. (1997). "Focusgroups", *Social Research Update*, 19.

Hatch, J. A. (2002). *Doing qualitative research in education settings*. New York: State University of New York Press.

Kitzinger, J. (1994). "The methodology of focus groups: the importance of inter action between research participants", *Sociology of Health and Illness*, 16 (1), 103–121.

Kitzinger, J. (1995). "Qualitative research: introducing focus groups", *British Medical Journal*, 311, 299–302.

Krueger, R.A. (1994). *Focus Groups: A Practical Guide For Applied Research*. London: SAGE.

Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Stewart, D.W. & Shamdasani, P.N. (1990). *Focus Groups: Theory and Practice*. Newbury Park, CA: SAGE.

Ünalın, Ş. (2005). Hayatta önemli bir dönüm noktası: Meslek seçimi. İnternet'ten 15 Eylül 2006'da elde edilmiştir: <http://www.ilkadimdergisi.com>